

ПОД-СЕКЦІЯ 6. Теорія, практика і методи обучения

Борейко Л.Д.¹, Юрнюк С.В.²,
Сенюк Б.П.³, Кашул М.О.⁴,
Антонюк-Штефаніка Л.О.⁴,
Бачу М.І.⁴, Григорець Д.К.⁴

¹к.мед.н., доцент кафедри догляду за хворими
та вищої медсестринської освіти

²асистент кафедри судової медицини
та медичного правознавства

³к.мед.н., доцент кафедри пропедевтики
внутрішньої медицини

⁴викладач коледжу

Вищий державний навчальний заклад України

«Буковинський державний медичний університет», м. Чернівці

ДОСВІД ВИКЛАДАННЯ МЕДСЕСТРИНСТВА В GERONТОЛОГІЇ, GERІАТРІЇ ТА ПАЛІАТИВНІЙ МЕДИЦИНІ ДЛЯ СТУДЕНТІВ СПЕЦІАЛЬНОСТІ «СЕСТРИНСЬКА СПРАВА» (ОКР – «МОЛОДШИЙ СПЕЦІАЛІСТ»)

Резюме. У статті викладено досвід викладання медсестринства в геронтології, геріатрії та паліативній медицині для майбутніх медичних сестер на кафедрі догляду за хворими та вищої медсестринської освіти. Придільена увага особливостям догляду за людьми похилого віку.

Ключові слова / keywords: геронтологія / gerontology, геріатрія / geriatrics, паліативна медицина / palliative medicine, медсестринство / nursing, теоретична та практична підготовка / theoretical and practical training.

Вступ. Основною закономірністю модифікацій структури населення багатьох країн світу є виражене зростання числа людей старшого віку – старіння населення. Дані демографічного прогнозу свідчать про постійне зростання кількості осіб похилого віку в загальній структурі населення і нашої країни. Сьогодні вже кожний п'ятий житель України досяг 60-річного віку. Число людей 65 років і понад у 2025 році збільшиться до 21% [2; 4]. Умови життя сучасного суспільства, захворювання, які широко трапляються в другій половині життя (атеросклероз, ішемічна хвороба серця, гіпертонічна хвороба та ін.), прискорюючи процес старіння, призводять до передчасного старіння і смерті ще до досягнення видової біологічної межі життя.

Статистика свідчить, що кожна людина похилого віку в середньому має п'ять-шість хронічних захворювань, кожен другий – вимагає відновного лікування, кожен третій – короткочасного стаціонарного лікування. Серед людей старечого віку кожен четвертий не виходить зі свого будинку, особливо в холодні періоди року, а кожен п'ятий має серйозні проблеми з самообслуговуванням. 82% літніх людей щодня приймають ліки, 76% – потребують протезування. Серед 80-річних осіб 20% потребує спеціалізованої психіатричної допомоги [1]. Хронічні соматичні захворювання в осіб старшого віку часто супроводжуються важкими фізичними та психічними розладами

ми, і потребують геріатричної, паліативної та хоспісної допомоги [4].

Все це вимагає підвищення обсягу кваліфікованої геріатричної допомоги [3]. У цих умовах питання навчання і підготовки медичних працівників з геронтології, геріатрії та паліативної медицини набувають особливої актуальності.

Основна частина. Задоволення потреб людей похилого віку становить своєрідний виклик для сучасного суспільства, оскільки відношення до проблем цієї категорії населення показує як рівень матеріального, так і духовного суспільного розвитку країни [1; 4]. Заходи щодо підтримки здоров'я та достатньої якості життя осіб похилого віку потребують спеціальної кваліфікації медичного персоналу. Адже суспільство вже більше почало усвідомлювати значимість людської особистості, а це потребує від медичної сестри диференційованого підходу до пацієнтів з урахуванням не лише їх статі, соціального статусу, особливостей характеру, але і віку.

Саме тому важливим є вивчення на кафедрі догляду за хворими та вищої медсестринської освіти медичними сестрами дисципліни “Медсестринство в геронтології, геріатрії та паліативній медицині”, метою якої є оволодіння медсестринським процесом при догляді за пацієнтами у похилому і старечому віці та при наданні паліативної та хоспісної допомоги. Медичні сестри мають бути обізнані з особливостями здійснення медсестринського процесу в геріатричній та паліативній медицині, особливостями надання медичної допомоги з урахуванням віку пацієнта, стадіями захворювання.

Викладання дисципліни здійснюється згідно із робочою навчальною програмою, на її вивчення виділено 81 години, з яких лекцій — 11 годин, навчальної практики під керівництвом викладача — 40 годин, самостійної позааудиторної роботи студентів — 30 годин. Навчання триває впродовж осіннього семестру на випускних курсах.

Основним завданням лекцій є ознайомлення студентів з сучасним станом проблеми, формування стійких теоретичних знань з дисципліни та забезпечення основи для оволодіння студентами практичних навичок. Теми лекційного курсу розкривають етіолого-епідеміологічні дані, класифікацію, особливості здійснення медсестринського процесу при догляді за геріатричними пацієнтами, профілактику загострень, принципи фармакотерапії в геріатрії. Практичні заняття передбачають оволодіння студентами практичних навичок з догляду за геріатричними пацієнтами з різними нозологічними формами хронічних хвороб і при здійсненні паліативної та хоспісної допомоги; формування умінь щодо виявлення проблем пацієнта, виділення серед них пріоритетних та потенційних, складання та реалізація плану медсестринських втручань, їх оцінювання та корекція. Згідно з навчальною програмою самостійна позааудиторна робота студентів спрямована на самостійне вивчення літератури з питань етико-деонтологічних особливостей спілкування з пацієнтами похилого та старечого віку, безнадійно хворими пацієнтами та їхніми родичами; виконання індивідуальних завдань викладача з відпрацювання вмінь та навичок надання допомоги, зокрема й паліативної, пацієнтам та членам їхньої родини [5].

Вивчення даної дисципліни дає змогу медичним сестрам визначити: вікові зміни, що відбуваються в старіючому організмі; особливості клінічних проявів захворювань і гострих станів у похилому та старечому віці; збирання анамнезу та медсестринського обстеження пацієнтів похилого та старечого віку; методи профілактики цих захворювань; основні принципи фармакотерапії геронтологічних хворих; психологічні, духовні та соціальні аспекти паліативної допомоги; а також оволодіти

навичками догляду та опіки за пацієнтами похилого та старечого віку; надання паліативної допомоги хворим із синдромом хронічного болю, із вірусом імунодефіциту та туберкульозу, а також надання паліативної допомоги інкурабельним онкологічним хворим із врахуванням етапів медсестринського процесу.

В останні роки система медичної освіти зазнала значних змін. Змінилася мотивація й суть соціально-педагогічної взаємодії між студентами і викладачами. Сучасна медична сестра повинна не лише адаптуватися до швидких соціально-економічних змін, але й уміти аналізувати процеси, що відбуваються, прогнозувати їх розвиток. На сьогоднішньому етапі викладач повинен побудувати зв'язки і співвідношення в спільній із студентами діяльності, щоб її результатом стало формування всебічно розвинутої особистості. Тому необхідною є підготовка студентів до результативної, творчої діяльності за допомогою різних форм навчання й виховання, що відповідає реаліям сьогодення.

Сучасні освітні інновації дозволяють суттєво наблизити стандарти підготовки до міжнародних вимог та максимально сприяти формуванню нової високо ґрунтованої генерації фахівців [2].

Використання різних методів навчання (тестування, письмові роботи, розв'язування клінічних задач, складання схем, таблиць, усні рецензії на відповіді однокласників, участь у проведенні “ділових ігор”) розвиває у студентів вміння на практиці застосувати теоретичні знання, підвищує зацікавленість до майбутньої професії, формує допитливість, клінічне мислення, сприяє позитивному їх ставленню до дисципліни.

Сучасна освіта вимагає від студентів щоденної роботи над засвоєнням матеріалу. У підготовці до практичних занять їм допомагають електронні навчальні курси (ЕНК) на сервері дистанційного навчання університету в середовищі «MOODLE». Дистанційне навчання дає змогу впроваджувати інтерактивні технології викладення матеріалу. ЕНК містять необхідну інформацію: методичні вказівки, конспекти, ситуаційні задачі, тести для самоконтролю, відео та аудіо інформацію, презентації. Використання дистанційних технологій дає студентам вибирати зручний час для вивчення й засвоєння матеріалу, самостійно здійснювати дистанційно контроль та аналіз своєї навчальної діяльності, а викладачам – систематично керувати навчальною роботою студентів, контролювати й аналізувати їх, що стимулює студента якісно освоювати програмний матеріал.

На практичних заняттях викладачі звертають увагу студентів на позалікарняні форми ведення пацієнта з початковими стадіями захворювання, організацію тривалого догляду вдома (“терапія виходжування, а не одужання”), запобігання ятрогенії. Прогресування захворювання, розвиток неминучої декомпенсації, значне погіршення стану геріатричного пацієнта потребує лікування, спрямованого на зменшення клінічних проявів захворювання та порушень функцій органів і систем — паліативної/хоспісної допомоги [5].

Важливим аспектом під час вивчення дисципліни є формування вмінь у майбутньої медичної сестри щодо встановлення психологічного контакту як із самим пацієнтом, так із його родиною, що сприятиме успішній профілактичній і лікувальній роботі з цими категоріями пацієнтів. Надання допомоги пацієнту в боротьбі з хворобою, сприяння покращанню стану його фізичного та психічного здоров'я є досить

переважаючим для людей літнього та старечого віку. Вивчення вікових особливостей психічної сфери дозволяє медичній сестрі правильно оцінити психологічний стан пацієнта. Вона повинна оволодіти вмінням вислухати такого хворого, визначити його потреби і проблеми, скерувати пацієнта в окреслене русло тематики при його відволіканні, а також оволодіти технікою невербального спілкування.

Під час спілкування з геронтологічними пацієнтами студенти розвивають свої здібності та навички спілкування. Вони збирають анамнестичні дані фізичного та психічного стану здоров'я на різних вікових етапах, планують адекватну медичну допомогу в кожному конкретному випадку.

Студенти ознайомлюються із застосуванням основних видів знеболюючих лікарських засобів при хронічному больовому синдромі, харчуванням осіб похилого та старечого віку в контексті невиліковного захворювання; вивчають специфіку надання невідкладної допомоги та проведення найпростіших реанімаційних заходів геронтологічним пацієнтам.

На практичних заняттях звертається увага також на здійснення догляду за геронтологічними хворими, самостійне виконання лікарських призначень, допомогу медсестрам стаціонару у виконанні різних маніпуляцій. У зв'язку з відсутністю у регіоні хоспісу більшість практичних занять проводяться в терапевтичних відділеннях багатопрофільних лікарень. Однак, студенти мають можливість ознайомитися з особливостями роботи медичної сестри геронтологічного пансіонату. Догляд за безнадійно хворими геронтологічними пацієнтами дозволить майбутнім медичним сестрам усвідомити власні мотиви професійної підготовки, що сприятиме кращій вмотивованості у навчанні, осмисленню правильності вибору майбутньої професії, а також визначити свої життєві цінності (формувані моральні якості у напрямку виховання милосердя, гуманності, співпереживання, почуття відповідальності та обов'язку опіки над хворими) та сприятиме підвищенню рівня професійної компетентності.

Висновок. Вивчення дисципліни “Медсестринство в геронтології, геріатрії та паліативній медицині” допоможе медичним сестрам здобути знання щодо особливостей вікових змін в організмі старіючої людини та догляду за ними. Вміння працювати з хворими похилого та старечого віку є актуальною потребою вже сьогодні, а з часом подібні навички будуть ще більш необхідними.

Література

1. Андруша А. Б. Опыт преподавания геронтологии иностранным студентам в медицинском университете / А. Б. Андруша, А. А. Заздранов // Эффективное управление и организация образовательного процесса в современном медицинском вузе, Красноярск, 29-30 января 2014 г. : материалы конференции. – Красноярск : КрасГМУ, 2014. – С. 304-306.
2. Кайдашев І.П. Досвід та особливості викладання основ геронтології для студентів стоматологічного факультету в умовах впровадження кредитно-модульної системи / І.П. Кайдашев, О.А. Борзих, М.С. Расин, Л.Г. Савченко, Н.І. Дігтяр, Л.Г. Селіхова, Н.Д. Герасименко // Світ медицини та біології. – №2, 2013. – С. 81-82.
3. Карабаева А.И. Опыт преподавания дисциплины «Геронтология и гериатрия» студентам 3 курса сестринское дело / А.И. Карабаева. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу http://www.rusnauka.com/12_KPSN_2012/Medecine/13_108693.

doc.htm

4. Сопко Р.І. Проблеми догляду за людьми похилого віку. Паліативна і хоспісна допомога в Україні /І.Р. Сопко // Науковий вісник Ужгородського університету. – Серія «Педагогіка, соціальна робота», випуск 29. – С.203-205.
5. Шегедин М.Б. Медсестринство в геронтології, геріатрії та паліативній медицині: програма для вищих медичних (фармацевтичних) навчальних закладів І—ІІ рівнів акредитації за спеціальністю 5.12010102 “Сестринська справа” / М.Б. Шегедин, Л.І. Джулай, І.В. Радзівська, І.С. Смачило, Л.Б. Довгалюк. – Київ, 2011. – 28 с.